

CRNA GORA
AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

**PREDLOG FINANSIJSKOG IZVJEŠTAJA AGENCIJE ZA CIVILNO
VAZDUHOPLOVSTVO
za 2023. godinu**

Podgorica, oktobar 2024. godine

Sadržaj

Sadržaj	2
Uvodne napomene	3
Finansijski izvještaj za 2023.godinu	4
1.1. Normativni okvir finansiranja Agencije	4
1.2. Finansijski pokazatelji poslovanja	5
<i>Bilans uspjeha u periodu od 01.01. do 31.12.2023.godine</i>	5
<i>Bilans stanja na dan 31.12.2023.godine</i>	124
Zaključci:	16

Agencija za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore, osnovana je Odlukom o osnivanju Agencije za civilno vazduhoplovstvo („Službeni list CG“, br. 45/09), koju je donijela Vlada Crne Gore na sjednici od 02.07.2009. godine. Nadležnost Agencije utvrđena je Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, broj 30/12, 30/17 i 082/20).

Članom 5 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17 i 082/20) utvrđen je pravni položaj Agencije za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore, kojim je propisano da je Agencija nezavisno pravno lice koje vrši javna ovlašćenja u skladu sa zakonom, da je osniva Vlada Crne Gore, da je samostalna u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti i da za svoj rad odgovara Vladi.

Odredbom člana 13 stav 2 navedenog zakona propisano je da Agencija priprema godišnji finansijski izvještaj za prethodnu godinu, a stavom 2 istog člana propisano je da navedeni izvještaj, sa izvještajem nezavisnog ovlašćenog revizora, Agencija dostavlja Vladi Crne Gore do 30. juna tekuće za prethodnu godinu.

* * *

Na rad i poslovanje Agencije, osim zakona o vazdušnom saobraćaju i drugih domaćih propisa, primjenjuju se i ratifikovane međunarodne konvencije, ratifikovani međunarodni ugovori, međunarodni vazduhoplovni propisi, standardi i preporuke međunarodnih organizacija (ICAO, ECAC, EASA, EUROCONTROL, JAA, Evropske Komisije). Agencija je organizovana na način da ispunjava sve zakonske obaveze i obaveze preuzete ratifikovanim međunarodnim ugovorima, kao i obaveze koje proističu iz potpisanih sporazuma sa Evropskom zajednicom i to: Sporazuma o određenim aspektima vazdušnog saobraćaja i Multilateralnog sporazuma o uspostavljanju Zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja koji Crnu Goru u oblasti civilnog vazduhoplovstva integriše u Evropsku zajednicu. Multilateralni sporazum posebno zahtijeva harmonizaciju unutrašnje regulative u Crnoj Gori u cjelini, kao i neposrednu primjenu evropske regulative. To uključuje osnivanje i rad organa civilnog vazduhoplovstva kao nezavisnog regulatornog i nadzornog organa koji mora biti samostalan i maksimalno nezavistan u svom radu kako bi omogućio nesmetanu primjenu međunarodnih standarda u ovoj oblasti, posebno u oblasti sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja.

Ovakva pozicija i status Agencije potvrđeni su još u konstatacijama i zaključcima projekta koji je finansirala **Evropska Unija - „Tehnička pomoć sektoru saobraćaja u Crnoj Gori“ (Technical assistance to transport sector, Montenegro, Europeaid-127318/C/CER/ME)**.

U rezimeu Finalnog izvještaja projekta, objavljenog u decembru 2011. godine nalazi se i dio koji se odnosi na Agenciju za civilno vazduhoplovstvo:

„ ACV je doživjela značajnu porast u kompetenciji i kvalitetu rada i potrebno je da sačuva svoju poziciju nezavisnosti u svojim aktivnostima i finansiranju, kao i da bude odgovorna za svoj rad isključivo Vladi. To je potrebno kako bi zadržala trenutno kompetentno osoblje, tj da očuva kompetenciju same Agencije. U suprotnom, Agencija bi imala nedostatak profesionalnog kadra koji bi doveo do smanjenja kompetencije i njene pravne misije te se tako ugrozila sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori. Takođe, mora se uspostaviti transparentna finansijska održivost Agencije koja je u skladu sa preporukama ICAO i EU“. U skladu sa međunarodnim standardima i zakonskim rješenjima omogućeno je stabilno i održivo finansiranje Agencije. Imajući u vidu značaj Agencije za implementaciju sistema sigurnosti i bezbjednosti u vazdušnom saobraćaju i potrebe održavanja njene stabilnosti, kao i jedinstvenu specifičnost u načinu finansiranja, država je posebnim zakonom izuzela Agenciju iz sistema ograničavanja zarada.

Izuzetno teška situacija prijesvega u vrijeme pandemija COVID-19 negativno se odrazila i na vazduhoplovne subjekte u Crnoj Gori Poseban akcenat stavljen je na finansijski aspekt jer je najveći problem sa kojim se suočava cjelokupna avio industrija bila likvidnost u poslovanju. Samo zahvaljujući domaćinskom ponašanju u prethodnim godinama i formiranju određenog iznosa sredstava u rezervi, Agencija je uspjela da se bez pomoći države do sada nosi sa finansijskom krizom. Sve u svemu, ogromna kriza u evropskom vazdušnom saobraćaju ozbiljno je uticala i na Agenciju za civilno vazduhoplovstvo. No, bez obzira na to, Agencija je preduzela sve mjere da održi finansijsku stabilnost i izvršava osnovnu misiju – održavanje planiranog nivoa sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori.

U 2023. godini, podaci iz bilansa uspjeha za 2023. godinu, bilježe prihode poslovanja Agencije u iznosu od 7.191.945 eura i rashode poslovanja u iznosu od 4.825.484 eura, čime je ostvaren višak prihoda nad rashodima u iznosu od 2.366.461 eura

Finansijski izvještaj Agencije

1.1. Normativni okvir finansiranja Agencije

Način finansiranja Agencije je propisan članom 13 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG, broj 30/12, 30/17 i 082/20), kojim je propisano da se sredstva za obavljanje djelatnosti i razvoj Agencije obezbjeđuju iz:

- 1) naknada za izdavanje licenci, sertifikata, uvjerenja, potvrda, dozvola i godišnjih naknada, u skladu sa ovim zakonom;
- 2) dijela rutne i terminalne naknade iz člana 112 stav 5 ovog zakona;
- 3) dijela naknade koju plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezenog tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju;
- 4) dijela naknade koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku;
- 5) drugih izvora u skladu sa zakonom.

1.2. Finansijski pokazatelji poslovanja

Bilans uspjeha u periodu od 01.01. do 31.12.2023. godine

U toku 2023. godine, Agencija je ostvarila ukupan prihod u iznosu 7.191.945 eura, dok su ukupni rashodi iznosili 4.825.484 eura što znači da je u poslovnoj 2023. godini, Agencija ostvarila višak prihoda nad rashodima u iznosu od 2.366.461 eura.

Tabela 1: Bilans uspjeha - BU 2023

red. Br.	Pozicija	Tekuća godina	Prethodna godina	Index (2023/2022)
1	Prihod	7.189.374	6.891.113	103
2	Poslovni prihodi	6.864.093	6.803.890	
3	Ostali poslovni dobici	325.281	87.223	
4	Rashodi	-4.465.372	-3.877.861	115
5	Troškovi materijala	-35.397	-43.349	
6	Troškovi zaposlenih	-2.699.293	-2.226.275	
7	Amortizacija	-140.757	-129.985	
8	Umanjenje vrijednosti nekretnina, postr i op			
9	Ostali poslovni rashodi	-1589.925	-1478.252	
	Profit od poslovnih aktivnosti	2.724.02	3.013.252	89
10	Neto finansijski prihod/rashod	2.571	4.002	
11	Ostali rashodi	-360.112	-49.284	
12	Porez na dobitak			
13	Neto dobitak/gubitak od diskontinuiranog poslova			
	Neto profit za obračunski period	2.366.461	2.967.970	84
13	Pripada:			
14	Vlasnicima kapitala pravnog lica			
15	Manjinski interes			

Prihodi Agencije za 2023. godinu

Ukupni prihodi Agencije za civilno vazduhoplovstvo u 2023. godini iznosili su 7.191.945 eura. Na osnovu podataka prikazanih u **tabeli 1** (bilans uspjeha) može se zaključiti da su ukupni prihodi u 2023. godini za oko 26 % veći od planiranih. U strukturi ukupnih prihoda najznačajniju stavku čine prihodi od rutnih naknada 73,20%, zatim slijede prihodi od terminalnih naknada sa 4,57%, prihodi iz drugih izvora u skladu sa Zakonom (naknade za izdavanje dozvola, licenci, uvjerenja i dr.) sa 0,61%, prihodi od putničkih naknada 16,97%, prihodi od robnih naknada sa 0,09%, prihodi od kamata sa 0,04% i drugi prihodi sa 2,74 % ukupnih prihoda.

U **tabeli 1** (bilansa uspjeha) prikazani su ostvareni prihodi i rashodi Agencije u 2023. godini i njihovo poređenje sa ostvarenim prihodima i rashodima iz 2022. godine, može se zaključiti da je ostvareni višak prihoda nad rashodima u iznosu od 2.366.461 eura manji za 20% u odnosu na 2022. godinu.

Strukturi prihoda po najznačajnijim stavkama prikazana je u **tabeli 2**.

Tabela 2: Ostvareni prihodi u toku 2023. godine

Vrste prihoda	Iznos (€)	%
Prihodi od rutnih naknada ¹	5.264.205	73,20
Prihodi od terminalnih naknada ²	328.814	4,57
Prihodi od naknada za izdavanje dozvola, licen, uvjer. pilot ³	44.330	0,61
Prihodi od putničkih naknada ⁴	1.219.786	16,97
Prihodi od robnih naknada	6.958	0,09
Prihodi iz prethodnih izvještajnih perioda ⁵	127.568	1,77
Ostali prihodi	197.048	2,74
Prihodi od kamata	2.653	0,04
Ukupno	7.191.945	100

¹ **Prihodi od rutnih naknada – Prihod od rutnih naknada od EUROCONTROL-a za 2023. godinu ostvaren je u iznosu od 5.264.205 eura.** Prihod od rutnih naknada (u članu 112 stav 5 Zakona o vazdušnom saobraćaju) utvrđuju se prema troškovnim bazama u zajedničkoj naplatnoj zoni „Srbija-Crna Gora-KFOR“ (nekada naplatna zona Beograd) pri čemu su civilne vazduhoplovne vlasti, kao i provajderi SMATSA i Hungaro Control, u izradi troškovne baze dužni da se striktno pridržavaju Načela za utvrđivanje jedinične cijene za rutne naknade koje je propisao EUROCONTROL-Brisel i koje su države prihvatile članstvom.

Načela se u cjelini odnose na en-route objekte, opremu i vazduhoplovne usluge za koje je svaka država odgovorna na osnovu ICAO Sporazuma o regionalnoj vazdušnoj navigaciji i pridruženog Plana regionalne vazdušne plovidbe.

Prilikom planiranja finansijskih izvještaja mora se voditi računa o principima EUROCONTROL-a koji se odnose na samostalnost i nezavisnost u finansiranju. Ukoliko bi se odstupilo od tih principa, moglo bi doći do ugrožavanja ovog izvora sredstava, jer se ona ne mogu koristiti u bilo koje druge svrhe, osim za unapređenje i bezbjednost funkcionisanja vazdušnog saobraćaja

Finansijski izvještaji Agencije dostavljaju se i Centralnom birou za naplatu rutnih naknada EUROCONTROL-a (odnosno Međunarodnim udruženjima avio prevoznika-IATA i Međunarodnoj asocijaciji avio-prevoznika-IACA). Finansijsko planiranje se obavlja, u skladu sa prihvaćenim principima zajedničkog sistema naplate rutnih naknada za period od narednih 5 (pet) godina, pri čemu se na multilateralnim pregovorima u Briselu, sa predstavnicima EUROCONTROLLA, IATA i Evropske komisije (održavaju se dva puta godišnje – juna i novembra mjeseca na sjednici Proširenog komiteta EUROCONTROL), razmatraju i prihvataju planirani troškovi koji se odnose na rutne usluge za narednu godinu svake zemlje članice pojedinačno.

Kontrolisani vazdušni prostor naplatne zone Srbije-Crne Gore-KFOR-a okvirno čini 1% svih naplatnih zona država članica EUROCONTROL-a. Do jedinične cijene za rutne naknade na osnovu koje se naplaćuju usluge, dolazi se sabiranjem troškovnih baza zajedničke naplate zone Srbije-Crne Gore -KFOR-a u skladu sa metodom pune naknade troškova (full-cost recovery, prema tački 1.3.1 Načela za utvrđivanje jedinične cijene za rutne naknade). Za potrebe utvrđivanja konačne jedinične cijene na ovako sabrane troškovne baze dodaju se EUROCONTROL troškovi, utvrđeni u skladu sa istim pravilima.

Tako utvrđena baza troškova predmet je razmatranja na Proširenom odboru za rutne naknade (Enlarge committee) koji nakon konsultacije sa korisnicima usluga prihvata ili zahtijeva korekciju troškovne baze. Konsultacije se obavljaju dvije sedmice prije navedenih rokova, a korisnici usluga bi podatke morali dobiti 10 dana prije konsultacije.

Nakon što utvrđenu cijenu prihvati Prošireni odbor za rutne naknade, konačnu odluku donose Privremeni Savjet i Stalna komisija EUROCONTROL-a. Ove odluke se donose krajem decembra svake godine za narednu godinu, a radi operativnosti sredstava početkom godine potpisuje se Protokol o instrukcijama za raspodjelu rutnih naknada između učesnika u zajedničkoj naplatnoj zoni Srbije-Crne Gore-KFOR. Države članice, odnosno korisnici ovih sredstava dužni su da EUROCONTROL-u plaćaju godišnje kontribucije.

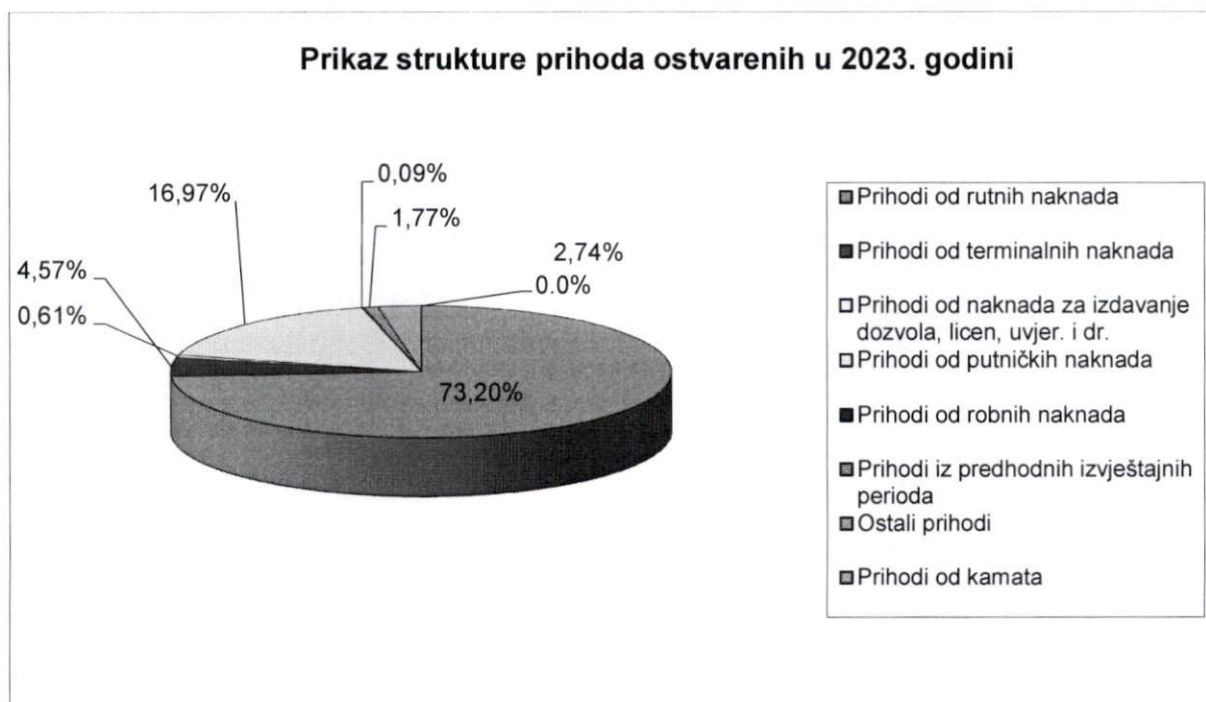
² **Prihod od terminalnih naknada - Prihod od terminalnih naknada u 2023. godini ostvaren je u iznosu od 328.814 eura.** Zakonom je propisano da ove naknade plaćaju korisnici usluga u vazdušnoj plovidbi i njihov iznos se utvrđuje u skladu sa članom 9 Odluke o načinu obračuna terminalne naknade za korišćenje usluga u vazdušnoj plovidbi („Službeni list CG“ broj 53/19) i Sporazumu o regulisanju međusobnih prava i obaveza po osnovu učešća u raspodjeli prihoda od terminalnih naknada. Navedenim odlukom je propisano da visina ove naknade za vazduhoplove koji polijeću ili slijeću na Aerodrom Podgorica (LYPG) i Aerodrom Tivat (LYTV), kao prihod Agencije za civilno vazduhoplovstvo, naplaćuje Kontrola letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo Beograd, od operatora vazduhoplova udjelom od 10% od iznosa naplaćenih terminalnih naknada.

³ **Prihodi od naknada za izdavanje operativne licence, sertifikata, odobrenja i dozvola u vazdušnom saobraćaju** ostvareni su u 2023. godinu u iznosu od 44.330 eura, - utvrđuju se na osnovu Pravilnika o visini naknada za izdavanje operativne licence, sertifikata, odobrenja i dozvola u vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, broj 01/20).

⁴ **Prihod od putničkih i robnih naknada** u 2023. godini ostvaren je za putničke naknade u iznosu od 1.219.786 eura dok su prihodi od robnih naknada ostvareni u iznosu od 6.958 eura - utvrđuje se na osnovu Pravilnika o visini i načinu naplate naknade po toni prevezenog tereta i po odlazećem putniku u vazdušnom saobraćaju („Službeni list Crne Gore“, br. 072/20 od 19.07.2020. godine).

⁵ **Prihodi iz prethodnih izvještajnih perioda** uglavnom se odnose na naplaćene prihode po osnovu rutnih naknada iz predhodnih godina u iznosu od 127.568,29 eura.

Grafika 1: Prikaz strukture prihoda ostvarenih u 2023. godini

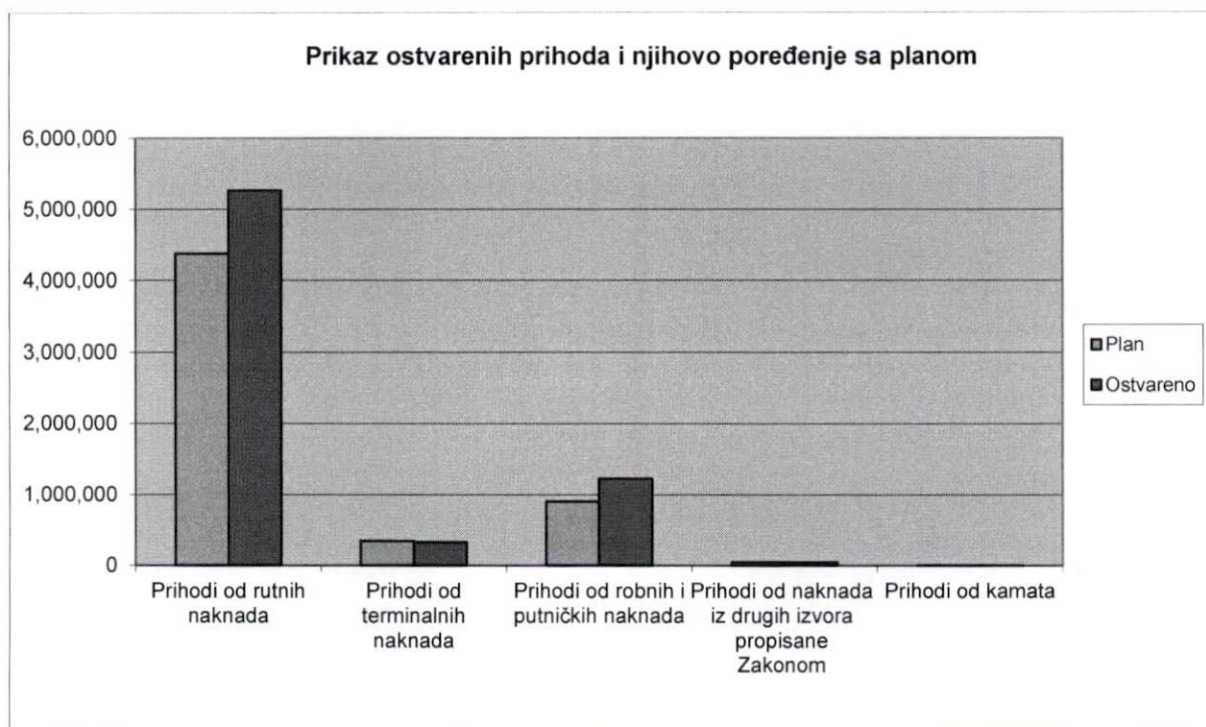

U tabelarnom prikazu dati su ključni pokazatelji poslovanja (prihodi) i njihovo poređenje sa planom za 2023. godinu:

Tabela 3: Odnos ostvarenih i planiranih prihoda za 2023. godinu

Vrste prihoda	Plan	Ostvareno	Index
Prihodi od rutnih naknada	4.376.325	5.264.205	145
Prihodi od terminalnih naknada	350.000	328.814	122
Prihodi od naknada koje plaćaju operatori vazduhoplova po putniku i po toni prevezene robe	900.000	1.226.744	103
Prihodi od naknada iz drugih izvora propisane Zakonom (operativne licence, certifikati, odobrenja, dozvole i dr)	43.300	44.330	101
Prihodi od kamata	3.000	2.653	55

Grafika 2: Prikaz ostvarenih i planiranih prihoda u toku 2023. godine

Upoređujući ukupno ostvarene prihode sa planiranim po pojedinim stavkama može se zaključiti da je ostvareni prihod od rutnih naknada za 45% veći od planiranog za 2023. godinu, prihodi od terminalnih naknada za 22% veći od planiranog, prihodi od robnih i putničkih naknada za 3% veći od planiranih dok su prihodi od naknada iz drugih izvora propisanih Zakonom (pregled vazduhoplova, plovidbenost, izdavanje dozvola) za 1% veći od planiranih, zatim prihodi od kamata koji su za 45% manji od planiranih. Na osnovu prethodno pomenutog proizilazi:

Prihod od rutnih naknada za 2023. godinu doznačen od Eurocontrol-a u iznosu od 5.264.205 eura čine oko 74% ukupnih prihoda. **Ovakav procenat naplate ovih prihoda može se smatrati zadovoljavajućim imajući u vidu činjenicu da su za 45% veći od planiranih za 2023. godinu.** Treba imati u vidu da se naplata ovih prihoda u normalnim okolnostima ostvaruje posebnom dinamikom. Njihova naplata je posebno uspojena u prvoj polovini godine, naročito u prva tri meseca. Isto tako procenat naplate zavisi i od obima ostvarenog saobraćaja kao i od uspešnosti naplate odnosno solventnosti avio prevoznika.

Prihod od terminalnih naknada u 2023. godini je ostvaren u iznosu od 328.814 eura ili oko 5 % ukupnih prihoda i 22% više ostvarenih u odnosu na planirane. Ostvareni prihod od terminalnih naknada odnosi se na 2023. godinu (uključujući i naplaćene prihode iz ranijih godina) i naplaćen je na osnovu zaključenog sporazuma i aneksa sporazuma za četiri kvartala između Agencije i SMATSA-e doo za 2023. godinu. Takođe, evidentno je da će se jedan dio terminalnih naknada koje je SMATSA doo fakturisala u 2023. godini, naplatiti u 2024. godini na osnovu potpisanih odgovarajućih akata između Agencije za civilno vazduhoplovstvo i SMATSA-e doo Beograd.

Prihod od putničkih i robnih naknad u 2023. godini, ostvaren je u iznosu od 1.226.744 eura ili oko 17% ukupnih prihoda i veći su za 3% od planiranih.

Prihodi od naknada iz drugih izvora propisane Zakonom (operativne licence, sertifikati, odobrenja, dozvole i dr) u 2023. godini, ostvareni su u iznosu od 44.330 eura ili oko 1% ukupnih prihoda, veći su za 1% od planiranih.

Prihod od kamata za 2023. godinu je ostvaren u iznosu od 2.653 eura i manji su od planiranih za 45%, depoziti su oročeni kod Hipotekarne banke i Erste banke.

Dakle, Agencija je pravni subjekat koji se dominantno finansira iz međunarodnih izvora, dugoročno gledano, a imajući u vidu strukturu prihoda ostvarenih u 2023. godini, nameće se potreba za što većim učešćem ostalih zakonom predviđenih prihoda u odnosu na do sada dominantne prihode od rutnih naknada.

Ukupni rashodi Agencije za 2023. godinu, iznosili su 4.825.484 eura. Na osnovu sumirano prikazanih podataka u **tabeli 1** (bilans uspjeha) može se zaključiti da su ukupni rashodi u iznosu od 4.825.484 eura za 8 % manji u odnosu na planirane za 2023. godinu u iznosu od 5.245.143 eura.

U strukturi ukupnih rashoda najveće učešće imaju bruto troškovi zaposlenih (bruto zarade i ostala lična primanja zaposlenih sa svim troškovima vezanih za poreze i doprinose na teret poslodavca, ugovori o pružanju usluga, naknade članovima Savjeta, službena putovanja zajedno sa troškom prevoza) u iznosu od 2.699.293 eura ili 56% ukupnih rashoda.

Po strukturi rashoda sledeću najvišu bilansnu stavku čine **ostali troškovi** poslovanja u iznosu od 1.589.925 eura ili 33% ukupnih rashoda. U tim troškovima najveće učešće ostvaruju troškovi kontribucija Eurocontrolu u iznosu 444.999 eur ili 28% i troškovi traganja i spašavanja (SAR) u iznosu 755.000 eur ili 48%, i drugi troškovi poslovanja.

Trošak amortizacije stalnih sredstava u 2023 godine iznosi 140.758 eura ili 3% ukupnih rashoda.

Struktura poslovnih rashoda po najznačajnijim stavkama prikazana je u **tabeli 3**.

Tabela 3: Ostvareni rashodi u toku 2023. godine

Vrste rashoda	Ostvareno	%
bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja ⁶	2.389.416	53,51
bruto naknade članovima Savjeta ⁷	120.852	2,71
bruto naknade za ugovore o pružanju usluga	30.739	0,69
troškovi službenih putovanja ⁸ (dnevnice, prevoz, smještaj)	158.286	3,55
troškovi za članarine međ.org ⁹	444.999	9,97
troškovi za materijal i usluge i istali poslovni rashodi ¹⁰	418.950	9,38
troškovi traganja i spašavanja (SAR) ¹¹	755.000	16,91
troškovi jednokratnih pomoći i donacija ¹²	6.000	0,13
Amortizacija	140.758	3,15
Ukupno	4.465.000	100

Grafika 3: Prikaz strukture rashoda ostvarenih u 2023. godini

⁶ *Bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja* (doprinosi iz i na zarade) ostvarene su u iznosu od 2.389.416 eura ili 53.51% rashoda Agencije ili 20% manje od planiranih troškovo zarada i ostalih ličnih primanja za 2023. godinu.

⁷ *Bruto naknade članovima Savjeta* ostvarene su u iznosu od 120.852 eura ili 2,71 % rashoda, ili 3% manje od planiranih za 2023. godinu

⁸ *Troškovi službenih putovanja* obuhvataju troškove službenih putovanja u zemlji i inostranstvu (prevoz, dnevnice i smještaj), ostvareni su u iznosu od 158.286 eura ili 3,39% rashoda i manji su za 10% od planiranih za 2023. godinu, rezultat su obavezujućih aktivnosti zaposlenih u međunarodnim vazduhoplovnim stručnim asocijacijama i organizacijama kao i prisustvovanjem stručnim seminarima i specijalističkim obukama.

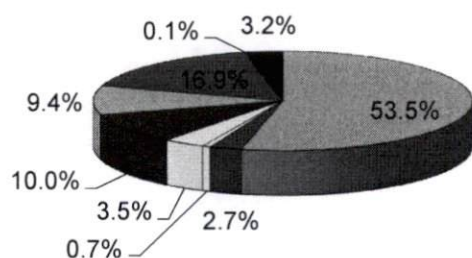
⁹ *Troškovi za članarine međ.org* obuhvataju troškove članstva Agencije u međunarodnim institucijama, trošak za 2023. godinu se odnosi na trošak-kontribucije Eurocontrol-u, Brisel, ostvaren u iznosu od 444.999 eura ili 9,97% rashoda, što je za 6% manje nego što je planirano za 2023. godinu.

¹⁰ *Troškovi za materijal i usluge i ostali poslovni rashodi* obuhvataju troškove kancelarijskog materijala, reklamnog materijala, sitnog inventara, troškove goriva, električne energije i vode, troškove održavanja osnovnih sredstava, troškove reprezentacije, premije osiguranja zaposlenih, proviziju platnog prometa, troškove telefonskih i poštanskih i drugih transportnih usluga, neproizvodne usluge i ostale troškove, odnosno ostala poslovna terećenja. Za navedene potrebe ostvaren je trošak u iznosu od 418.950 eura ili 9,38 % troškova, što je za 2% manje u odnosu na planirane za 2023. godinu.

¹¹ *Troškovi za traganje i spašavanje (SAR)* ostvareni su u iznosu od 755.000 eura ili 16,91% ukupnih rashoda na nivou su planiranih troškove SAR-a za 2023. godinu.

¹² *Troškovi jednokratnih pomoći i donacija* ostvareni su u iznosu od 6.000 eura ili 0,13% troškova, i manji su su za 85% od planiranih za 2023. godinu.

Prikaz strukture rashoda ostvarenih u 2023. godini

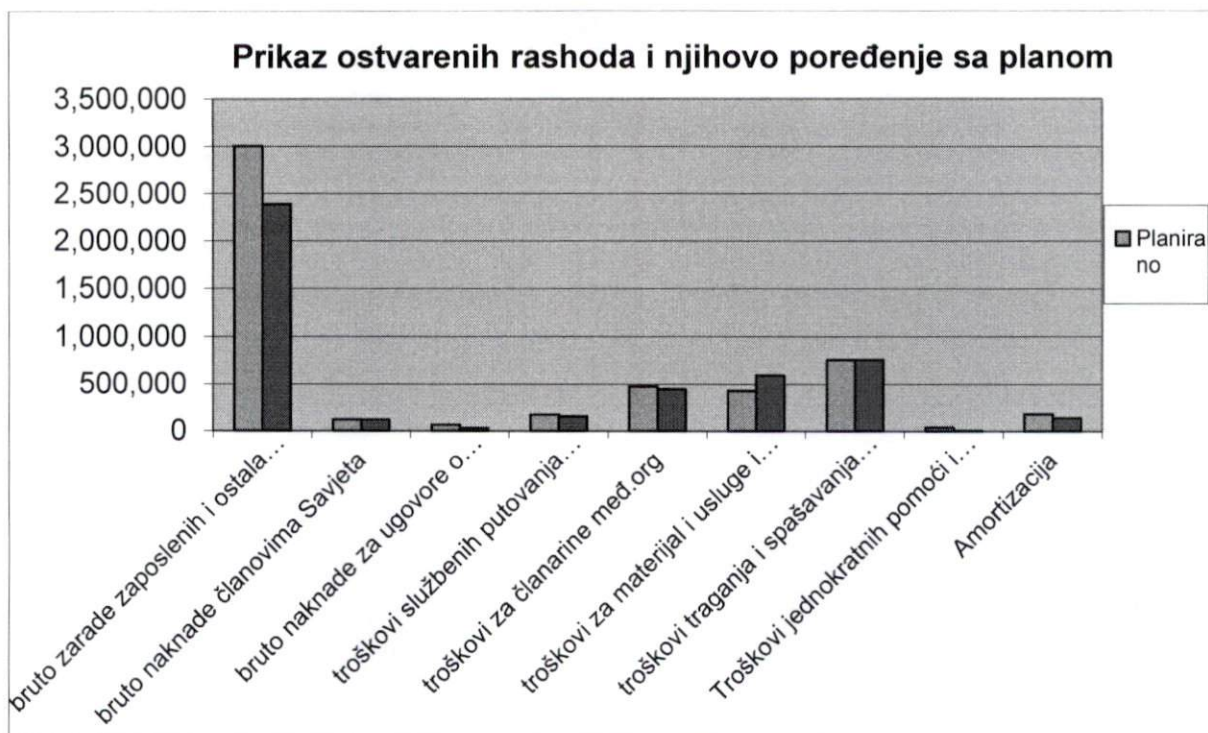
- bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja
- bruto naknade članovima Savjeta
- bruto naknade za ugovore o pružanju usluga
- troškovi službenih putovanja (dnevnice, prevoz, smještaj)
- troškovi za članarine međ.org
- troškovi za materijal i usluge i ostali poslovni rashodi
- troškovi traganja i spašavanja (SAR)
- troškovi jednokratnih pomoći i donacija
- Amortizacija

U tabelarnom prikazu dati su ključni pokazatelji poslovanja (rashodi) i njihovo poređenje sa planom:

Tabela 4: Odnos ostvarenih i planiranih rashoda u toku 2023. godine

Vrste rashoda	Plan	Ostvareno	Index
bruto zarade zaposlenih i ostala lična primanja	3.003.358	2.389.416	80
bruto naknade članovima Savjeta	124.474	120.852	97
bruto naknade za ugovore o pružanju usluga	65.000	30.739	47
troškovi služ. putovanja (dnevnice, prevoz, smještaj)	175.000	158.286	90
troškovi za članarine međ.org	475.000	444.999	94
troškovi za materijal i usluge i ostali poslovni rashodi	427.316	418.950	98
troškovi traganja i spašavanja (SAR)	755.000	755.000	100
Troškovi jednokratnih pomoći i donacija	40.000	6.000	15
Amortizacija	180.000	140.758	78

Grafika 4: Prikaz ostvarenih i planiranih rashoda u toku 2023. Godine

Analizom ostvarenih rashoda u odnosu na planirane, evidentno je da je gotovo u svim najvažnijim stavkama, došlo do manjeg ostvarenja rashoda, nego što je to planirano. To pokazuje da je poslovna politika Agencije vodila računa o racionalizaciji svih troškova, sa jasnim trendom domaćinskog upravljanja sredstvima.

Realizacija Plana investicija za 2023. godinu

Na osnovu Odluke Savjeta Agencije za civilno vazduhoplovstvo broj: 01/1-014/22-2926/1 od 30.12.2022. godine, utvrđen je Finansijski plan za 2023. godinu, a njegov sastavni dio čini i Plan investicija za 2023. godinu.

Planom investicija za 2023. godinu obuhvaćeno je 12 investicija ukupne vrijednosti 496.868 eura od čega su realizovane sedam investicije ukupne vrijednosti od 105.171 eura.

1. Izdaci za personalnu računarsku opremu i perifernu računarsku opremu 34.990,78 eura od INTERACTIVE d.o.o., Podgorica, po ugovoru broj: 08/1-426/23-2685/13 od 07.02.2024. godine;
2. Izdaci za nabavku novog putničkog automobila 20.900,00 eura od AUTOTAMARIS d.o.o. Tivat, po ugovoru broj: 08/1-426/23-76/8 od 13.02.2023. godine;
3. Izdaci za nabavku multifunkcionalnih (centralizovanih) štampača 5.989,50 eura od INTERACTIVE d.o.o., Podgorica, po računu broj: 001-44 od 29.01.2024. godine;

4. Izdaci za nabavku softvera za kontrolu štampe na štampačima 1.996,50 eura od INTERACTIVE d.o.o., Podgorica, po računu broj: 001-45 od 29.01.2024. godine;
5. Izdaci za nabavku Kancelarijskog namještaja 3.725,83 eura od DR TRADE d.o.o., Podgorica (po računima broj: 001-44 od 06.02.2023. godine, 500,94 eura, 001-589 od 06.06.2023. godine, 583,70 eura i 001-14 od 31.12.2023. godine, 2.641,19 eura)
6. Izdaci za nabavku D2D uređaj za bekap podataka 18.573,50 eura od ČIKOM d.o.o., Podgorica, po ugovoru broj: 08/1-426/23-2574/7 od 25.12.2023. godine;
7. Izdaci za nabavku Dva mrežna komunikaciona uređaja 18.994,58 eura od ČIKOM d.o.o., Podgorica, po ugovoru broj: 08/1-426/23-2782/6 od 29.12.2023. godine;

Ostale planirane investicije za 2023. godinu nijesu realizovane, jer se procijenilo da njihovu realizaciju treba odložiti za naredni period i dijelom predstavljaju plan investicija za 2024. godinu uz očekivanje novih procjena za pojedine vrste investicija.

U **tabeli 5** (bilansa stanja) prikazana su sredstva i izvori sredstava Agencije u 2023. godini i njihovo poređenje sa ostvarenim sredstvima i izvorima sredstava za 2022. godine, može se zaključiti da je u toku 2023. godine ukupna imovina Agencije uvećana za 2.607.812 eura ili za 28% u odnosu na 2022. godinu.

Tabela 5: Bilans stanja – BS 2023

red. Br.	Pozicija	Tekuća godina	Prethodna godina	Index (2023/2022)
	AKTIVA			
	Stalna imovina	1.173.288	1.241.969	95
1	Neuplaćeni upisani kapital			
2	Nematerijalna imovina	33.659	49.669	
3	Nekretnine, postrojenja i oprema	1.139.629	1.192.300	
4	Stalna imovina namijenjena prodaji			
5	Dugoročna potraživanja			
6	Dugoročni finansijski plasmani			
7	Odloženi porezi			
	Obrtna imovina	10.486.211	7.994.658	131
8	Zalihe			
9	Potraživanja od kupaca	1.231.988	1.252.987	
10	Kratkoročni finansijski plasmani	900.336	2.701.351	
11	Gotovina i gotovinski ekvivalenti	8.192.362	3.886.572	
12	Unaprijed plaćeni troškovi	161.525	153.748	
13	Obračunati nenaplaćeni prihodi			
14	Ostala obrtna imovina			
	Ukupna aktiva	11.659.499	9.236.627	126
	PASIVA			
	Kapital i reserve	10.441.380	8.079.169	129
15	Državni capital	3.349.692	3.349.692	
16	Emisiona premija			
17	Revalorizaciona rezerva	221.400	247.894	
18	Ostale reserve			
19	Neraspoređeni dobitak	6.870.288	4.481.583	
20	Manjinski interes			
	Dugoročne obaveze	314.482	230.486	136
21	Dugoročne obaveze			
22	Odloženi porezi			
23	Dugoročna rezervisanja	314.482	230.486	
24	Ostale dugoročne obaveze			
25	Odloženi prihodi			
	Kratkoročne obaveze	903.637	926.972	97
26	Kratkoročne obaveze iz poslovanja	903.077	865.640	
27	Kratkočne finansijske obaveze		60.572	
28	Tekući dio dugoročnih kredita			
29	Obaveze za poreze		760	
30	Obaveze za dividend			
31	Kratkoročna rezervisanja			
32	Obračunate obaveze	560		
	Ukupna pasiva	11.659.499	9.236.627	126

Vrijednost **ukupne aktive**, na bazi bilansa stanja na dan 31.12.2023. godine iznosila je 11.659.499 eura, a sastoji se od:

- materijalne i nematerijalne imovine u iznosu od 1.173.288 eura ili 10 % ukupne aktive;
- obrtna imovina u vrijednosti od 10.486.211 eura ili 90 % ukupne aktive i dominantno se odnose na novčana sredstva u iznosu od 8.192.362 eura ili 77 % obrtne imovine Agencije i kratkoročne finansijske plasmane u iznosu od 900.336 euro ili 8% obrtne imovine čine ih novčana sredstva oročena kod više poslovnih banaka.

Takođe, iskazana su potraživanja u iznosu od 2.129.387 eur, ispravka potraživanja u iznosu 897.959 eur, odnosno u prebijenom saldu 1.231.988 eura, odnose se na potraživanja od terminalnih naknada u iznosu od 839.862 eura, rutne naknade u iznosu 842.533 eura, putničke naknade u iznosu 445.803 eura, robne naknade u iznosu 1.188 eura i ostala potraživanja.

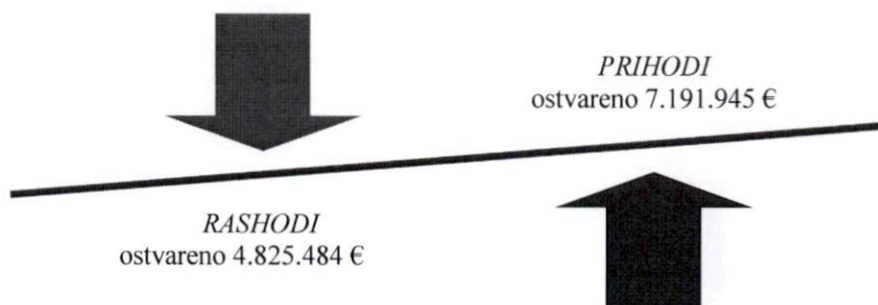
Vrijednost **ukupne pasive na dan 31.12.2023. godine** iznosila je 11.659.499 eura. Kapital Agencije je 10.441.380 eura ili 89% ukupne pasive i obuhvata:

- državni kapital u iznosu od 3.349.692 eura;
- revalorizacione rezerve u iznosu od 221.400 eura;
- neraspoređeni dobitak u iznosu od 6.870.288 eura.

Ukupne obaveze Agencije za 2023. godinu iznose 1.218.119 eura to su prevashodno obaveze iz poslovanja prema dobavljačima za račune iz decembra 2023. godine, koji su plaćeni u januaru 2024. godine u iznosu od 147.976 eura, obaveze po osnovu ugovora za traganje i spašavanje (SAR) u iznosu od 755.000 eura i dugoročna rezervisanja u iznosu od 314.482 eura.¹³

* * *

Ukupno posmatrano Agencija za civilno vazduhoplovstvo u poslovnoj 2023. godini ostvarila je ukupan prihod u iznosu od 7.191.945 eura, dok su ukupni rashodi iznosili 4.825.484 eura, što znači da je **ostvarena pozitivna razlika u iznosu od 2.366.461 eura**.

Takođe, zahvaljujući finansijskim sredstvima koje je iz prethodnih godina Agencija akumulirala kao rezervu, navedena zdravstvena, ekonomska i finansijska kriza nije prouzrokovala nelikvidnost Agencije. Sve finansijske obaveze, uključujući i kontribucije prema EUROCONTROL-u koje predstavljaju značajan izdatak se redovno izmiruju, samim time Agencija obezbeđuje redovan proces rada i vršenje svojih zakonom definisanih nadležnosti.

¹³Dugoročna rezervisanja u iznosu od 314.482 eura odnose se na rezervisanja za otpremnine prilikom odlaska u penziju i jubilarne nagrade za zaposlene u Agenciji za civilno vazduhoplovstvo, utvrđene su a osnovu Izvještaja aktara na 31.12.2023. godine i rezervisanja za ostale vjerovatne troškove – sudske sporove.

Zaključci:

1. Agencija za civilno vazduhoplovstvo je ostvarila pozitivan finansijski rezultat u 2023. godini u iznosu od 2.366.461 eura. U poslovnoj 2023. godini ostvaren je ukupan prihod u iznosu od 7.191.945 eura, dok je ukupn rashod ostvaren u iznosu od 4.825.484 eura;
2. Imajući u vidu specifičnost i jedinstvenost u finansiranju Agencije, nužno je da svi nadležni organi vode računa o održavanju finansijske stabilnosti Agencije, čime će se omogućiti zadržavanje postojećeg i zapošljavanje novog stručnog kadra iz oblasti vazduhoplovstva, što je od bitnog uticaja na sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori. U tom smislu potpuno su adekvatna, afirmativna i veoma važna postojeća zakonska rješenja o pravnom statusu i finansiranju Agencije, kao i zakonska rješenja kojima se Agencija izuzima iz mjere ograničenja zarada u javnom sektoru, a što predstavlja implementaciju ICAO preporuke koja je sadržana i u Aneksu 19 ICAO Konvencije (Upravljanje sigurnošću, Dodatak 1, tačka 3, Funkcionisanje državnog sistema (kritični elemenat 3), podtačka 3.3. „Preporuke-Država treba da preduzme neophodne mere, kao što su nadoknada i uslovi službe, kako bi obezbjedila da se regrutuje i zadrži kvalifikovano osoblje koje obavlja funkcije nadzora bezbednosti.“) (**Annex 19-Safety Management, Appendix 1, 3. State system and functions (CE-3), 3.3 Recommendation-State should take necessary measures, such as remuneration and conditions of service, to ensure that qualified personnel performing safety oversight functions are recruited and retained;**
3. U cilju jačanja finansijske stabilnosti i finansijske nezavisnosti Agencije neophodno je imajući u vidu prije svega strukturu prihoda ostvarenih u 2023. godini što veće učešće ostalih zakonom predviđenih prihoda u odnosu na do sada dominantne prihode od rutnih naknada. Cjelokupno poslovanje Agencije vrši se u skladu sa zakonom, što je utvrđeno sveobuhvatnom kontrolom poslovanja od strane Državne revizorske institucije, kao i redovnim godišnjim izvještajima nezavisnog revizora imenovanog od strane Vlade i redovnim unutrašnjim revizijama;
4. Zaustavljanje komercijalnog vazdušnog saobraćaja, ekonomske i finansijske krize avio industrije, nedostatak prihoda i ogromni negativni finansijski efekti koji su izazvani prije svega pandemijom virusa COVID-19, uticale su i na Agenciju za civilno vazduhoplovstvo. U tom smislu pokazuje se opravdanost stvaranja finansijskih rezervi u Agenciji, koje bi dovele do situacije da Agencija može normalno poslovati i izvršavati svoje zakonske nadležnosti.